קא פריק לה בארבעה זוזי הכא נמי לא שנא ומאן דאסר אמר לך שדה אחוזה הקדש היא ורחמנא אוקמיה אפריון הכא הלואה היא ומיחזי כרבית אמר רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא (א)[א]סתם משכנתא שתא למאי נפקא מינה [ב]דאי אכיל לה שתא מצי מסלק ליה ואי לא לא מצי מסלק ליה ואמר רב אשי [ג]אמרו לי סבי דמתא מחסיא מאי משכנתא דשכונה גביה למאי נפקא מינה [ב]לדינא דבר מצרא אמר רבא לית הלכתא לא כטרשי פפונאי ולא כשטרי מחוזנאי ולא כחכירי נרשאי כטרשי פפונאי כטרשי [ד]דרב פפא [ה]שטרי מחוזנאי דזקפי ליה לרווחא אקרנא וכתבי ליה בשטרא מי יימר דהוה רווחא א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא עביד הכי וכי אתו לקמיה מהימן להו א"ל [ו]תינח היכא דאיתיה לדידיה אי שכיב ונפל שטרא קמי יתמי מאי הוי [ז]כשגגה שיוצא' מלפני השליט ונח נפשיה דאמימר [ה]חכירי נרשאי דכתבי הכי משכן ליה פלניא ארעיה לפלניא והדר חכרה מיניה אימת קנאה דאקנייה נהליה והאידנא דקא כתבי הכי קנינא מיניה ושהינא כמה (א) עידני והדר חכרה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין שפיר דמי [ו]ולאו מלתא היא: **מתני'** [ז]אין מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל [ח]אין מושיבין תרנגולין למחצה ואין שמין עגלין וסייחין למחצה אלא אם כן נותן לו שכר עמלו ומזונו אבל מקבלין עגלין וסייחין למחצה ומגדלין אותן עד שיהו משולשין וחמור עד שתהא טוענת: **גמ'** [ט]תנא כפועל בטל מאי כפועל בטל

אמר

פריק להו בארבעה זוזי. דהיינו סלע: **הכא נמי לא שנא.** דהא חזינן דהיכא דיורד לספק ונותן מעות סלע לשנה ספק יהיו בה פירות ספק לא יהיו בה פירות הוו זביני מעיקרא ומיפרק בהכי: **הפסד לאו הלואה.** בפדיון תליא מילתא ורחמנא אוקמיה אהאי פדיון ולמר בהכי נפרוק: **דלא מצי מסלק ליה.** כל שנתו ואפילו באתרא דמסלקי: **דשכונה גביה.** אין שכן קרוב ממנו ואם בא הלוה למוכרה אין בבעל מצריה שכן טוב לקונתה כזה: **ערשא דרב פפא.** דאמר לעיל (דף סה.) שכראי לא פסיד כו' לית הלכתא כוותיה כדאמרן מאי חזית דאזלת בתר דידך זיל בתר דידהו: **מחוזנאי.** בני מחוזא: **דזקפי רווחא אקרנא.** שקונים פרגמטיא (ג) בבעלי בתים ונותנין לתגרים למחצית שכר ושמין כך וכך שכר יהיה בהן וזוקפין מחצית שכר עם הקרן וכותבין בשטר פלוני חייב לפלוני כך וכך לזמן פלוני: **וכי אתו לקמיה.** ואמרי ליה לא הוה רווחא מהימן להו: **היכא דאיתיה לדידיה.** אם יהא אביך קיים לזמן הפרעון שהוא חסיד ומאמינם ומה אם ימות היורשין יגבו הכל: **חכירי.** המקבל שדה מחכירו בעשרה כורין לשנה בין תעשה הרבה בין תעשה מעט: **חכירי נרשאי.** שהיו בעלי בתים מלוים מעות לעניים על שדותיהן וחוזרים ומוכרים אותם להם בכך וכך כורין לשנה: **אימת קנייה.** מלוה להך שדה דאקנייה נהליה לבעלים בחכירות נמצא נוטל רבית קצוצה שהרי אין טורח בה ואף אם תלקה לא יפסיד מחכירותו כלום: **שהינא כמה עידנין.** ביד המלוה ועשה הוא ואכל בנכייתא והדר חכרה מיניה: **שפיר דמי.** כדי שלא תנעול דלת דכיון דשהייה גביה ואכל תלת שנין מה לי עבד בה איהו ומה לי מכרייה: **ולאו מילתא היא.** דאפילו שהייה נמי אסור דרבית גמורה היא שאין כאן ספק כעושה ואוכל שפעמים שמוליא ואינו נוטל: **מתני' אין מושיבין חנוני למחצית שכר.** לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאים בסלע ואתה מוכרן בחנות פרוטה פרוטה ומשתכר שלא הילך פירות ושב ומכור תמיד והריוח נחלוק. וטעמא דמילתא משום דאמרינן לקמן (דף קד:) הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון סתם המקבל פרגמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וזולא הלכך ההיא פלגא כיון דמיחייב באונסין מלוה הוא אצלו שהרי שומא היא אצלו במעות כשער השוק ודינו ליטול חצי שכר נמצא מתעסק בחציו של בעל הבית שהוא פקדון אצלו בשכר המתנת מעות המלוה לפיכך אסור: **אלא אם כן נותן לו שכר עמלו.** בחציו: **אין מושיבין תרנגולין למחצה.** לשום ביצים בדמים לבעל התרנגולת להושיבה עליהם לגדל אפרוחים למחצית שכר מה שיהיו האפרוחים שוין יותר על דמי הביצים דהואיל וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו הוה ליה פלגא מלוה שהרי (ג) נישומין עליו בדמים מעכשיו דמיהן עליו במלוה ונמצא זה מגדל את חציו השני בשכר המתנת מעותיו: **ומזונו.** מזון שהוא מוליא באפרוחים: **ואין שמין עגלים וסייחים למחצה.** עכשיו הן שוין כך וכך קבלם עליך לגדלם שנתיים למחצית שכר ולמחצית הפסד אם ימותו: **אבל מקבלים עגלים וסייחים.** קטנים בלא שומא שאם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם: **לכשיהיו משולשים.** לכשיעמדו על שליש גדילתן שליש שור ושליש סוס אז יחלקו: **וחמור.** מגדלה עד שתהא טוענת משאוי. כך היה מנהגם לגדלם קודם חלוקה: **גמ'** ה"ג **תנא כפועל בטל.** ובמתניתין לא גרסינן בטל: **כפועל בטל.** משמע כמה אדם רוצה ליטול ולישב בטל: **מאי כפועל בטל.** הלא אין יושב ובטל שהרי טורח להוליך ולהביא פירות לחנות ולמכור ולקבל מעות ולמדוד הפירות:

אמר

ונותן לו שכרו כפועל בטל. אי גרס תנא כפועל בטל א"כ לא גרסי' במתני' בטל פירש בקונטרס כפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מינה היינו שאם היה עושה תחלה מלאכה כבידה ומרויח הרבה וזאת היא קלה אומדים כמה יניח משכרו לעשות מלאכה זו שזהו יותר ממה שנותנין לעשות כי אין אדם מניח מריוח גדול אלא מעט אע"פ שבא לו בטורח יותר ולפירושו אתיא מתניתין כר' שמעון דאמר נותן לו שכרו משלם ולא כר' מאיר וקשה לפירושו דקאמר בגמ' אבל סיפא דנפיש טרחא אימא לא סגי ליה כפועל בטל והשתא והלא לפי מה שהיא כבידה נוטל יותר ואמאי ס"ד דלא תסגי כפועל בטל ועוד דקתני בתוספתא (פ"ד) המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר נותן לו שכרו כפועל בטל דברי ר"מ [א] משמע דמתני' אתיא כר' מאיר ולכך נראה לפרש כפועל בטל [ב] היינו כיושב ובטל לגמרי והשתא א"ש ברייתא דגמרא ומתניתין אתיא כר' מאיר והא דקאמר בגמ' רבי מאיר בין מרובה בין מועט היינו כלומר בין היה עוסק במלאכה מרובה בין היה עוסק במלאכה מועטת לעולם נותן לו כפועל בטל ר"ש אומר נותן לו שכרו משלם שאומדים כמה היה רוצה ליטול וליבטל ממלאכה כבידה שהיה עוסק ויעסוק במלאכה קלה כזו דהיינו טפי מר' מאיר והא דקתני בתוספתא בסיפא בתר מילתיה דרבי מאיר ור' שמעון אומר נותן לו שכרו משלם אבל אינו דומה עושה מלאכה ליושב בטל יושב בחמה ליושב בצל לאו בטל לגמרי אלא מאותה מלאכה החמורה ומיהו לעיל בסוף אלו מציאות (דף לא: ושם) גבי השבת אבידה דקתני נוטל שכרו כפועל בטל נראה כפי' הקונטרס מדפריך התם הא לאו בטל הוא (ה) משמע דפריך משום דמשמע ליה ברייתא דקתני כפועל בטל שנותנים לו כמו שירצה פועל ליישב וליבטל לגמרי [ג] לכך נראה לפרש התם הך דמשני אביי כפועל בטל מאותה מלאכה דבטיל מינה כדפי' בקונטרס וא"ת אם כן הוא נוטל שכרו על השבת אבידה ובהכונס (ב"ק דף ט:) אמרינן דטעם דשומר אבידה הוי כשומר חנם משום דמאי הנאה קא מטי ליה וע"כ לא קאמרי רבנן טעינה בשכר אלא משום דא"כ לכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה וי"ל דאין לחוש אם נוטל שכר כיון שעוסק במלאכה אחרת ומפסיד דהא אם היה שם בית דין היה מתנה ליטול כל מה שמפסיד ועכשיו דליכא ב"ד למה לא יטול כל טרחו ובפרק עד כמה (בכורות דף כט: ושם ד"ה כפועל) נמי דקתני נוטל שכר לדון כפועל בטל התם נמי י"ל כפ"ה כיון שמתבטל ממלאכתו יכול ליטול שכר:

אלא אם כן נותן לו שכר עמלו ומזונו. הכא לא שייך למיתני כפועל בטל דאין מתבטל להאכילה ולהשקותה אלא רגע אחד ביום אבל חנוני כל עסקו בכך דתניא בתוספתא (פ"ד) המושיב חנוני בחנות אם היה אומן לא יעסוק באומנתו:

אבל מקבלים עגלין וסייחין. תימה מאי קמ"ל פשיטא כיון דאין מקבל עליו אחריות ואי משום דבעי למיתני ומגדלין אותן עד שיהיו משולשין זה היה יכול להשמיענו ברישא לאחר (ד) שנתן שכרו ויש לומר דקמשמע לן דבסתמא אין מקבל עליו שום אחריות ולא הוי עסקא כיון דבתחלה כשקבל עגלים לא שמו אותם אלא לאחר שגדלו ובאין לחלוק השבח אז שמין אותם כמה השביחו ולהכי תנא ברישא שמין ובסיפא מקבלין וכששמין בשעת קבלה בסתם מקבל עליו חצי האחריות כמו בשאר עסקא:

איכא

מסורת הש"ס

א) [לקמן עג:], ב) לקמן קח., ג) [לעיל סה.], ד) לעיל לא: בכורות כט:, ה) אבל בספרים שלנו ל"ג לעיל הא לאו בטל הוא ר"ת,

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמה עידנים והדר חכרה שפיר דמי כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ולאו מלתא היא: (ב) רש"י ד"ה דוקפי וכו' מבעלי בתים: (ג) ד"ה אין מושיבין וכו' שהרי כשהם נישומין עליו: (ד) תוס' ד"ה אבל וכו' שנותן לו שכרו:

◆

גליון הש"ס

גמ' לדינא דבר מצרא. עי' לקמן דף עג ע"ב תוס' ד"ה נטר: מתני' אין מושיבין חנוני. עיין לקמן דף קד ע"ב תוס' ד"ה הלי:

◆

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ונותן. משמע דמתני' כו'. נ"ב וכ"כ הרי"ף ועמש"ל וע' במלחמות: [ב] שם כפועל בטל היינו כו'. נ"ב ר"ל שמשלם לו על המלאכה ראשונה ולא על העסק כלל וכ"כ סמ"ג והרא"ש ועתוס' דבכורות כ"ט ב' ד"ה כפועל כו' אלא הי"ל שנותנין כו' אבל הטור מפרש להיפך שנותן לו על העסק ולא על המלאכה ראשונה ועתוס' שם ור"ח פי' שם כמות כו' וכן פי' הרשב"א וכ"כ במלחמות שכן הוא פי' הרי"ף אבל סמ"ג כתב שרי"ף מפרש כפי' רש"י ומפרש דברי ר"ש כמ"ש תוס' אליבא דר"מ (ועמ"ש רבינו בח"מ פי' רס"ה ס"ק ג' ו'): [ג] שם לכך נראה כו'. נ"ב אבל בבכורות פי' ההיא דאלו מציאות כמו כאן אבל כאן תורי כהן ופי' כפירש"י וע' סמ"ג שם וכ"כ הטור בח"מ סי' רס"ה והרב אבל הרמב"ם וש"ע כתבו שם כפי' תוס' דבכורות ולענין בכורות כ' הרא"ש וטור סי' שי"ב כפי' תוס' כאן ושם לענין רבית:

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ו מהל' מלוה הלכה כ טוש"ע חו"מ סי' קו סעי' ג]:
עו ב מיי' שם סמג לאוין קנג טור יו"ד סי' קעב:
עז ג מיי' פי"ב מהלכות שכנים הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעה סעיף מ טור יו"ד סי' קעב:
עח ד ה מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה י סמג לאוין קנו טוש"ע יו"ד סי' קעו סעיף כד:
עט ו ז מיי' שם הלכה טו ועיין בה"מ סמג שם טור ש"ע יו"ד סי' קסד סעיף א וסי' קעג סעיף ב:
פ ח מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קעז סעיף ב:
פא ט מיי' שם ופ"ח מהל' שותפין הלכה א סמג שם וסי' פב טוש"ע שם:

◆

תורה אור השלם

ו יֵשׁ רָעָה רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּשְׁגָגָה שֶׁיֹּצָא מִלִּפְנֵי הַשַּׁלִּיט:
קהלת י ה

◆

מוסף רש"י

עד שיהו משולשין. שיגיעו לשליש שנותיהם וגמרה גדילתם, דהכי שביחי ומעלי למיכל (סנהדרין סה. ע"ש).